

Názvosloví uzlů

Úvod

V minulých týdnech jsem na serveru jeskyňář.cz zveřejnil pár článků na téma uzlování, a u některých čtenářů vyvolalo použité názvosloví nesouhlas. Vysvětlení toho, proč volím názvy, které používám, je tématem dnešního článku.

1. Úskalí nejednotného názvosloví

V první řadě je nutné si uvědomit, že žádná právní ani technická norma neurčuje závaznou terminologii uzlů. Spásu nepřináší ani „odborná literatura“, neboť každý autor nazývá tentýž uzel jinak a v některých případech dokonce ani též autor ve svých dalších publikacích nenazve stejný uzel stejně. A co teprve, když tak učiní v rámci jedné publikace. Stačí si vzpomenout na článek (<https://jeskynar.cz/vysledek-dotaznikoveho-setreni-nazvy-uzlu/>), který dokumentoval, že i taková kapacita jako Mates nazval ve své knize Speleoalpinismus jeden uzel třemi různými jmény (ne nutně to musel udělat on, možná došlo k chybě při sazbě!). Občas se objeví snaha o vytvoření jednotného názvosloví, ale kostrbaté a uměle vytvořené, byť původně dobře míněné názvy, nemají moc nadějí na to, aby je odborná veřejnost přijala za své.

Dalším problémem jsou překlady zahraničních publikací, kdy překladatel není zcela obeznámen s danou problematikou (což je problém i v souvislosti s technickými normami). Takto pak vznikají naprosto scestné názvy uzlů jako „čtvercový uzel“ pro „ambulanční uzel“ (pozor, označení „ambulantní uzel“ je nesprávné z jazykového hlediska - viz <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=ambulan%C4%8Dn%C3%AD&ref=ambulantn%C3%AD>), nebo „králičí uzel“ pro dvojité osmičkové oko a jiné.

Na jednu stranu se to zdá být prkotina. Jenomže může nastat situace, kdy takováto prkotina může způsobit závažný problém. Například v případě řešení nehody, úrazu anebo při zpracování technologického postupu či metodického pokynu. Prostě v případech, kdy v konečné fázi rozhodují lidé zcela mimo obor a bez praktických

zkušeností s danou problematikou, kteří vychází pouze z toho, co jim někdo řekl (interpretoval) anebo co našli někde v literatuře (a zrovna v té, která používá jiné názvosloví). A průšvih je to zejména tehdy, pokud tito lidé nejsou přístupní tomu, si to nechat cokoliv vysvětlit. Ti pak vyvodí důsledky jen proto, že přestože obžalovaný vypověděl, že „na lano uvázal dvojitého cikánkova a toho cvakl do oka“, a přitom žádný malý Róm se siamským dvojčetem na místě nebyl a jeho zrakový orgán k újmě nepřišel.

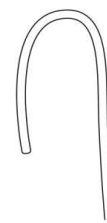
A pokud se někdo domnívá, že je to blbost, že smysl je vždy jasný, pravděpodobně dosud neměl možnost číst výpovědi z protokolu o nehodě...

Bez ohledu na odůvodnění v předchozím odstavci, se vždy snažím nazývat uzly tak, abych minimalizoval možnost záměny uzlů a bylo vždy patrné, o jaký uzel se jedná. Proto volím jednoznačné názvy, které vychází z typologie uzlů a jejich vlastností (princip vázání, fungování a/nebo chování), podle autora uzlu, použití a podle ustáleného a zažitého názvu (pokud zažitý název nekoliduje s vlastností uzlu).

2. Pracovní části uzlů

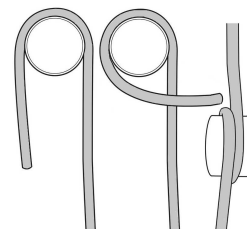
2.1 Ohyb

Vznikne ohnutím lana do oblouku a začíná jím vázáním většiny uzlů. Může být levý i pravý.

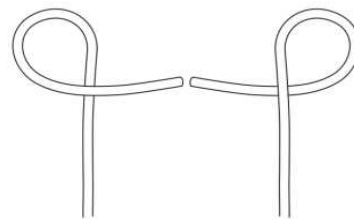
2.2 Ovin

Je v podstatě ohybem kolem jakéhokoliv předmětu či další lana a stejně jako ten, může být levý i pravý. Rovněž může být částečný, nebo úplný (v podstatě pak jde o závit kolem předmětu nebo lana).

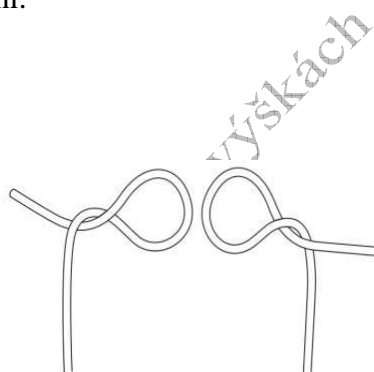
2.3 Závít

Je pokračování ohybu až do okamžiku, kdy volný kolec lana překříží další část lana. Pokud volný konec lana pokračuje stejným směrem do šroubovice, jedná se o vnutý závít, v případě, kdy pokračuje jiným směrem, jedná se o křížený závít. Závít může být levý i pravý a horní i spodní.

2.4 Přetočený závít

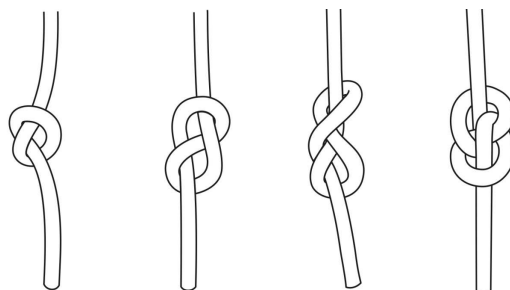
Vznikne přetočením hotového závitu ve stejném směru o dalších 180°. Stejně jako závít pak může být levý i pravý, horní i spodní.

3. Typologie uzlů

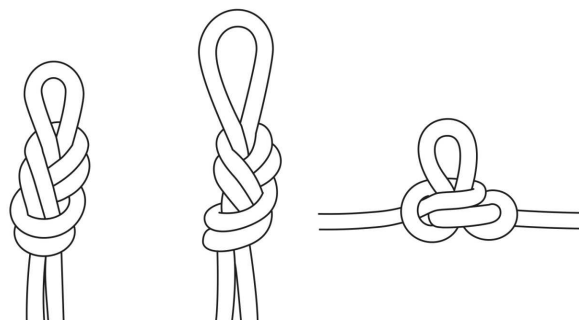
3.1 Uzel

Kromě obecného označení pro všechny výsledky uzlování se z pohledu názvosloví jedná o samostatný průběžný uzel, vzniklý provléknutím volného konce lana závitem (nebo jako variant), kdy tento volný konec lana z uzlu vychází jiným směrem, než kterým do něj vstupuje. Příkladem uzlu může být: rybářský uzel, osmičkový uzel, devítkový uzel, uzlinka, atp.

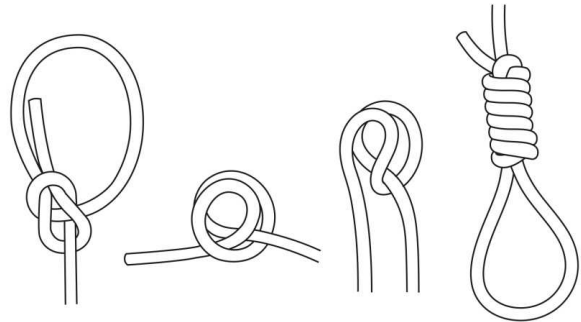
3.2 Oko

Je v podstatě pevné oko vytvořené lanem, které vychází z uzlu a pak se do něj vrací zpět. U oka je podstatné, že bez ohledu na zatížení nemění svou velikost (pouze tvar). Nejběžnějšími oky jsou osmičkové oko, devítkové oko, motýlky, atp.

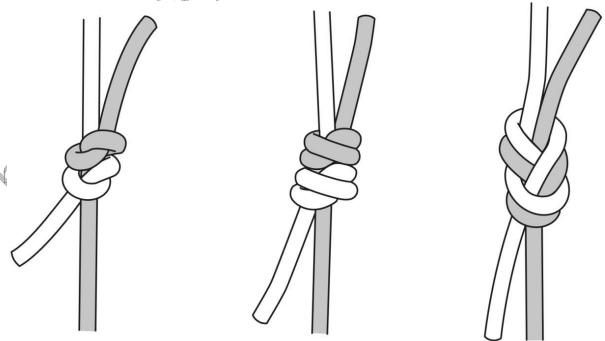
3.3 Smyčka

Je kluzným okem tvořeným lanem, které vychází z uzlu a vracejícím se do něj zpět. Na rozdíl od oka se velikost smyčky mění při směrovém a/nebo obvodovém zatížení mění, což v případě, že smyčka není kolem něčeho uvázána, může vést k úplnému rozvázání smyčky. Nejčastějšími smyčkami jsou dračí smyčka, lodní smyčka, poloviční lodní smyčka, katovská smyčka atp.

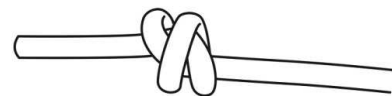
3.4 Spojka

Je označení pro propojení dvou uzlů, které spojují dvě lana nebo dva konce téhož lana, kdy lano do uzlu vstupuje z jednoho směru a vychází v opačném směru. Zatížení na lana tvořící spojku působí v opačných směrech. Nejznámějšími spojkami jsou rybářská spojka, dvojitá rybářská spojka, osmičková spojka atp.

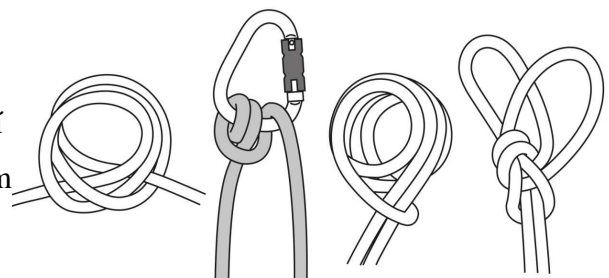
3.5 Dvojitý uzel

Není nic jiného než přidání závitů k jednoduchému uzlu. Typickým představitelem je dvojitý rybářský uzel.

3.6 Dvojitá smyčka

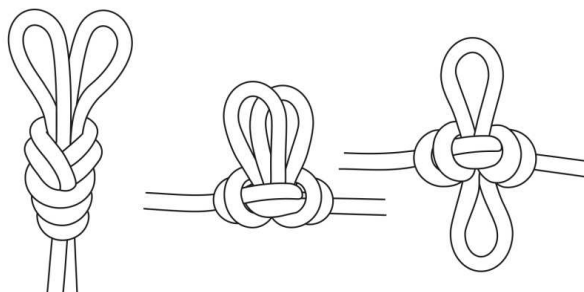
Je výsledkem přidání druhé smyčky nebo závitů ke stávající smyčce, která buď celá, nebo alespoň jedna z jejích částí změní při zatížení svou původní velikost. Příkladem

může být dvojitá lodní smyčka, dvojitá poloviční lodní smyčka, dvojitá liščí smyčka (pokud je uvázána kolem lana, jedná se o prusíkovu smyčku), dvojitá dračí smyčka atp.

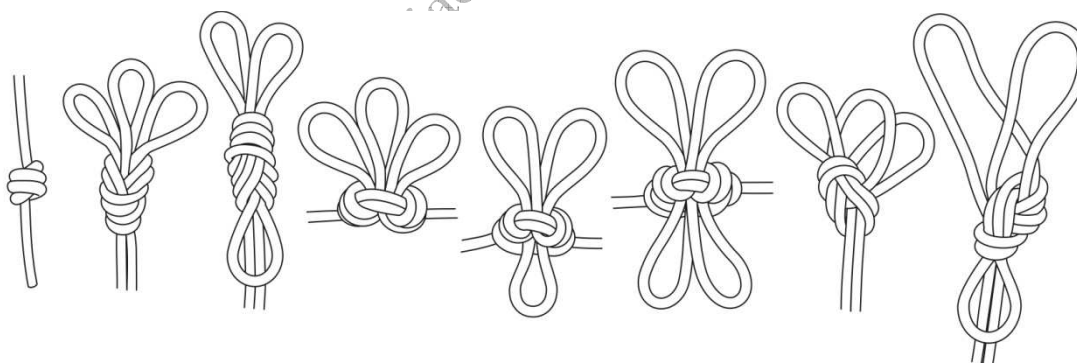
3.7 Dvojité oko

Vznikne přidáním druhého oka k uzlu s okem a žádné z ok, bez ohledu na způsob zatížení, nemění velikost. Nejčastějším příkladem je dvojité osmičkové oko, dvojitý motýlek protilehlý atp.

3.8 Vícenásobný uzel, vícenásobné oko, vícenásobná smyčka

Vzniknou přidáním dalších závitů, ok nebo smyček ke stávajícím uzlům, okům nebo spojkám. Název je pak dán jejich počtem. Jako například trojitý rybářský uzel, trojitá dračí smyčka, trojité osmičkové oko, trojitý motýlek se třemi oky, motýlek se čtyřmi oky atp.

Za zmínku ještě stojí věčný spor týkající se názvu jednoho z motýlků, kdy jedni jej nazývají „alpický motýlek“ a druzí „horolezecký motýlek“. Tento uzel se k nám dostal ze zahraniční literatury pod označením „alpine butterfly“. Nejpresnější překlad by tedy byl „horský motýlek“ nebo „vysokohorský motýlek“, případně pak volnější překlad „lezecký motýlek“. Nyní je už pozdě na to, přepisovat všechny knihy, zejména když použitý název (přídavné jméno) nemá žádný vliv na smysl použití uzlu a nehrozí žádná

záměna uzlu za jiný. Ať je tedy nazýván jak „alpským motýlkem“, tak i „horolezeckým motýlkem“, obě varianty považuji za možné (ačkoliv osobně dávám přednost „horolezeckému motýlku“).

Závěr

Nikomu názvosloví uvedené v tomto článku nenutím. Ale mohu mu jej velmi doporučit. Ne nadarmo Ludwig Borne prohlásil, že „zbavení se přeludů nás činí moudřejšími, než držení se pravdy...“

Ondřej Belica, 3. 5. 2020

PS: Jo, a „uzel“ se skloňuje podle vzoru „hrad“, tedy „uzel bez uzlu“ nikoliv „uzel bez uzle“ ;-)

Použitá zdroje

1. BELICA, Ondřej. *Práce a záchrana ve výškách a nad volnou hloubkou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5055-2.
2. MATÝSEK, Radomil. *Speleoalpinismus*. Ostrava: Gazela, 1993. ISBN 80-900198-9-7.
3. WAGNER, Josef a kol. *Stručná skripta*. 2. aktualizované vydání. Bohumín, 2014.